

УДК 378.016:811.161.2

Валентина Коваль,

*доктор педагогічних наук, професор кафедри української мови
та методики її навчання;*

Катерина Маслюк,

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української мови
та методики її навчання УДПУ імені Павла Тичини*

МОДЕРНІЗАЦІЯ ЗМІСТУ МОВНОЇ ОСВІТИ У ВНЗ ВІДПОВІДНО ДО КОМПЕТЕНТІСНОЇ ПАРАДИГМИ

У статті висвітлено формування професійної компетентності майбутніх вчителів-філологів, що визначається як складний процес, під час якого набуваються компетенції, що включають отримані знання, набуті вміння, навички з фундаментальних і спеціальних філологічних дисциплін. Висвітлено досвід, способи мислення, цінності, інтереси, прагнення, спроможність відповідати за прийняті рішення у процесі професійної діяльності, що виявляється у здатності фахівця професійно діяти згідно з визначеними державою освітніми стандартами, виявляти особистісний педагогічний імідж і демонструвати професійні характеристики.

Ключові слова: *професійна компетентність, компетентнісне навчання, модернізація мовної освіти, учитель-філолог, тенденція варіативності вищої освіти, освітні стандарти, професійно-орієнтовані дисципліни.*

В статье отражено формирование профессиональной компетентности будущих учителей-филологов, которое определяется как сложный процесс, во время которого приобретаются компетенции, включающие полученные знания, приобретенные умения, навыки по фундаментальным и специальным филологическим дисциплинам. Представлен опыт, способы мышления, ценности, интересы, стремления, способность отвечать за принятые решения в процессе профессиональной деятельности, проявляющийся в способности специалиста профессионально действовать согласно с установленными государственными образовательными стандартами, проявлять личностный педагогический имидж и демонстрировать профессиональные характеристики.

Ключевые слова: *професійна компетентність, компетентнісне навчання, модернізація мовної освіти, учитель-філолог, тенденція варіативності вищої освіти, освітні стандарти, професійно-орієнтовані дисципліни.*

The article focuses on the formation of the professional competence of future teachers of philology, which is defined as a complex process, during which

competences are acquired, including acquired knowledge, acquired skills, skills in basic and special philological disciplines. The experience, ways of thinking, values, interests, aspiration, ability to answer for the decisions taken in the course of professional activity are reflected, which manifests itself in the ability of a specialist to professionally act according with state-determined educational standards, to reveal a personal pedagogical image and to demonstrate professional characteristics. Effective formation of the professional competence of future teachers of philology is proved, first of all, by updating the contents of professionally-oriented educational disciplines. The study presents the need to modernize not only educational standards, curricula and plans, but also the implementation of the needs of universities in the new normative, didactic and methodological support, first of all, systems of planning and quality management education, modern media outlets with the availability of the necessary subject-specific teaching- electronic editions and other electronic educational resources.

Key words: *professional competence, competency study, modernization of language education, teachers of philology, tendency of variability of higher education, educational standards, professionally-oriented disciplines.*

Тенденції модернізації сучасної вищої освіти є закономірним суспільно-історичним процесом, який зумовлений появою нових інформаційних технологій навчання і викладання у галузі мовної освіти, та державній політиці України. Основні завдання вітчизняної освіти сьогодні полягають у формуванні високоосвіченої, духовно багатой, творчої особистості громадянина України і європейської спільноти. Саме у цьому контексті важливими пріоритетами сучасної мовної освіти є розвиток й функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя, оновлення змісту, форм і методів освітньої діяльності, перебудова навчання мови як спеціальності, зокрема вдосконалення системи професійної підготовки майбутнього учителя-філолога. Саме ці фахівці мають підняти на якісно новий рівень мовну освіту у всіх типах навчальних закладів. Для цього вони мають оволодіти мовою на основі сучасних знаннєвих стандартів та лінгводидактичних підходів з урахуванням ключових і предметних компетентностей.

Процес формування професійної компетентності майбутніх учителів здійснюється шляхом послідовного моделювання в навчальній діяльності цілісного змісту, форм і умов професійної діяльності фахівців за допомогою методів навчання, які проєктують зміст професійної діяльності.

Саме тому означену проблему досліджували А. Алексюк, Н. Заячківська, М. Кларін, Л. Мацько, С. Сисоєва, І. Соколова, В. Федоренко, О. Ярошенко та інші.

Мета статті – розкрити роль та місце вдосконалення модернізації змісту мовної освіти у ВНЗ відповідно до компетентнісної парадигми.

Формування професійної компетентності майбутніх учителів-філологів здійснюється на основі вдосконалення змісту фахових дисциплін,

що передбачає формування: а) системи знань про норми сучасної української мови, їхню співвіднесеність з її стилями, типами та жанрами; б) умінь правильно та доречно використовувати мовні засоби залежно від ситуації спілкування, розпізнавати випадки порушення норм у власному мовленні та у мовленнєвій продукції інших мовців, редагувати недосконале у культуромовному аспекті мовлення; в) позитивного досвіду послуговуватися мовними засобами, досвіду сприймати якість мовлення інших людей критично; г) ствердого ставлення до формування у викладачів рис мовної особистості, бажання дотримуватися мови у власній мовленнєвій діяльності і спонукати до цього інших носіїв мови.

У процесі формування професійної компетентності вчителів-словесників виникає потреба, по-перше, відстежувати сучасні тенденції розвитку української літературної мови, виробляти до них власне ставлення, вносити корективи у свій активний словник з урахуванням найновіших рекомендацій фахівців із культури мови; по-друге, формувати спостережливість, увагу до мовлення інших носіїв української мови, виявляти у ньому позитивні та негативні риси, уміти фахово оцінювати їх; по-третє, редагувати усну та письмову мовленнєву продукцію, надавати кваліфіковану інформацію про причини помилок та можливості їх усунення.

Процес навчання української мови висуває до майбутніх вчителів низку важливих вимог, а саме: бути джерелом достовірних і коректних знань предмета, носієм вітчизняної культури; організатором продуктивної ситуативно-тематичної комунікації, яка веде до розвитку і виховання особистості загалом і яка дозволяє виробити особистісні змісти суб'єктів інтеракції та оцінити всю організовану діяльність. Важливим чинником, що впливає на становлення й розвиток професійної компетентності майбутніх вчителів, зокрема особистісно-комунікативної, є його креативні якості, які забезпечують творчий стиль його мовленнєвої поведінки, продуктивність і унікальність способів та результатів діяльності, а також готовність до творчих конструктивних перетворень у різних сферах життєдіяльності. Для ефективної професійної діяльності важливі, на думку Л. Мацько, Л. Кравець, такі креативні якості особистості: інтелектуально-креативні (дивергентне мислення, інтуїція, здатність до перетворень); мотиваційно-креативні (зацікавленість, потреба в самореалізації, творча позиція); комунікативно-креативні (здатність мотивувати творчість інших, акумулювати творчий досвід) [9, с. 17–18].

Комбінація цих якостей визначає особливість індивідуально-творчої манери конкретного професіонала і є основою загального типу творчого фахівця. Відповідно до визначених якостей формування професійної компетентності передбачає:

- знання етикетних мовних формул і вміння ними користуватися у професійному спілкуванні;
- вміння знаходити, вибирати, сприймати, аналізувати та використовувати інформацію профільного спрямування;

- володіння інтерактивним спілкуванням, характерною ознакою якого є необхідність миттєвої відповідної реакції на інформацію, що знаходиться в контексті попередніх повідомлень;
- глибокі професійні знання й оволодіння понятійно-категоріальним апаратом певної професійної сфери та відповідною системою термінів;
- досконале володіння сучасною українською літературною мовою;
- вміле професійне використання мовних стилів і жанрів залежно від місця, часу, обставин тощо;
- уміння оцінювати комунікативну ситуацію, швидко й на високому рівні приймати рішення та планувати комунікативні дії.

Таким чином, професійна компетентність особистості є показником сформованості комунікативних умінь і навичок, системи професійних знань, загальної культури мовлення, ціннісних орієнтацій.

Ознаки особистісного орієнтованого й компетентнісного навчання:

- навчальний процес є сферою особистісного досвіду дитини;
- діалогізація навчального процесу;
- комфортне навчальне середовище;
- право дитини на вибір;
- системна робота над формуванням в учнів організаційних умінь і самонавчання;
- формування навичок виявляти проблему, висловлювати припущення, пропонувати шляхи й способи їх розв'язання;
- використання конкретних життєвих ситуацій, занурення в ситуацію;
- особиста відповідальність учня за якість роботи;
- використання методів кооперативного навчання та ін. [10].

З позиції компетентнісного підходу рівень освіти визначається здатністю фахівця вирішувати проблеми різної складності на основі наявних знань та досвіду. Особливостями компетентнісного підходу у вищій освіті є:

- ✓ визнання компетенції в якості результату навчання на кожному етапі безперервного циклу;
- ✓ перенесення акцентів з поінформованості суб'єктів навчання на їх уміння використовувати інформацію для вирішення практичних проблем;
- ✓ студентоцентрована спрямованість навчання... [12, с. 146].

В Україні чітко простежується тенденція варіативності вищої філологічної освіти:

1. Спроба стандартизації вищої освіти, її приведення у відповідність до європейських стандартів.
2. Тенденція оновлення навчальних планів і програм та розробки нових із урахуванням сучасних педагогічних та лінгвістичних концепцій, теорій, течій.
3. Збагачення методів і форм мовної освіти філологів.
4. Широке застосування інформаційно-комунікаційних технологій.

5. Тенденція створення навчальних посібників з урахуванням нових лінгводидактичних підходів.

6. Розвиток ідеї міжкультурної освіти [7, с. 222–233].

Процес навчання української мови висуває до майбутніх вчителів низку важливих вимог, а саме: бути джерелом достовірних і коректних знань предмета, носієм вітчизняної культури; організатором продуктивної ситуативно-тематичної комунікації, яка веде до розвитку і виховання особистості загалом і яка дозволяє виробити особистісні змісти суб'єктів інтеракції та оцінити всю організовану діяльність. Важливим чинником, що впливає на становлення й розвиток професійної компетентності майбутніх вчителів, зокрема особистісно-комунікативної, є його креативні якості, які забезпечують творчий стиль його мовленнєвої поведінки, продуктивність і унікальність способів та результатів діяльності, а також готовність до творчих конструктивних перетворень у різних сферах життєдіяльності. Для ефективної професійної діяльності важливі, на думку Л. Мацько, Л. Кравець, такі креативні якості особистості: інтелектуально-креативні (дивергентне мислення, інтуїція, здатність до перетворень); мотиваційно-креативні (зацікавленість, потреба в самореалізації, творча позиція); комунікативно-креативні (здатність мотивувати творчість інших, акумулювати творчий досвід) [9, с. 17–18]. Комбінація цих якостей визначає особливість індивідуально-творчої манери конкретного професіонала і є основою загального типу творчого фахівця. Відповідно до визначених якостей формування професійної компетентності передбачає:

- знання етикетних мовних формул і вміння ними користуватися у професійному спілкуванні;
- вміння знаходити, вибирати, сприймати, аналізувати та використовувати інформацію профільного спрямування;
- володіння інтерактивним спілкуванням, характерною ознакою якого є необхідність миттєвої відповідної реакції на інформацію, що знаходиться в контексті попередніх повідомлень;
- глибокі професійні знання й оволодіння понятійно-категоріальним апаратом певної професійної сфери та відповідною системою термінів;
- досконале володіння сучасною українською літературною мовою;
- вміле професійне використання мовних стилів і жанрів залежно від місця, часу, обставин тощо;
- уміння оцінювати комунікативну ситуацію, швидко й на високому рівні приймати рішення та планувати комунікативні дії.

Таким чином, професійна компетентність особистості є показником сформованості комунікативних умінь і навичок, системи професійних знань, загальної культури мовлення, ціннісних орієнтацій. Важливу роль у цьому відіграє навчальна дисципліна «Сучасна українська літературна мова». У процесі викладання цього курсу особлива увага звертається не на теоретичні знання різних рівнів української мови, а на мовленнєву діяльність.

Вчителям-філологам відведена важлива роль зберегти рідну мову, навчити прийдешнє покоління любити і цінувати все те, чим багата українська культура.

Пріоритетні напрями мовної освіти, зміст і структуру шкільного курсу мови, технології його засвоєння визначено в Концепції мовної освіти. Практична спрямованість навчання мови зумовлює чотири наскрізні змістові лінії цього курсу: мовну, мовленнєву, соціокультурну і діяльнісну.

Шкільний курс української мови єдиний з 1-го до 11-го класу, тому філолог, працюючи в базових та профільних класах, має знати відомості про мову і мовлення та вміння, набуті учнями в 1–4-х класах. У програмі з української мови (5–9 класів, 2017 р.) вказується на визнання компетентнісного підходу, який є провідним у навчанні передбачає формування не лише предметної, а й ключових компетентностей, зміщення акцентів зі знаннєвого на діяльнісний освітній результат. З огляду на суть зазначеного підходу, знання мають бути інструментом у розв'язанні життєвих проблем, засобом особистісного розвитку, соціалізації учнів, успішного професійного становлення та обґрунтування особистого життя. Тому зміст навчального матеріалу визначено з огляду на корисність, потрібність його за межами школи.

Скорочення обсягу теоретичного матеріалу на користь практичної діяльності збільшує можливості для формування предметних і ключових компетентностей. Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності сформульовано в термінах компетентнісного підходу: знаннєвий компонент – *учень/учениця називає, формулює, записує, наводить приклади* тощо; діяльнісний – *учень/учениця розпізнає, розрізняє, описує, аналізує, порівнює, планує, застосовує* тощо; ціннісний – *учень/учениця усвідомлює, критично ставить, оцінює, обґрунтовує, робить висновки, висловлює судження* тощо [11].

Пріоритетними напрямками вивчення методики навчання української мови вважаються:

- особистісна орієнтація в навчанні;
- світоглядна основа мовної освіти;
- демократизація й гуманізація навчання мови і мовлення;
- диференціація навчання мови і мовлення;
- органічне поєднання навчання мови і мовлення;
- реалізація діяльнісного підходу до мовленнєвого розвитку;
- посилення практичної спрямованості шкільного курсу мови;
- забезпечення наступності змісту мовної освіти;
- використання у навчанні мови педагогічних технологій.

З метою активізації роботи учня, вчителю необхідно використовувати найефективніші методи і прийоми, які б сприяли органічному взаємозв'язку учителя з учнем.

Важливо добирати такі методи і прийоми, щоб вивчення курсу мови було цікавим, особливо для учнів середніх класів. У шкільній практиці

методи реалізують освітню, розвивальну й виховну функції навчання.

Кожний метод складається з окремих прийомів, які виступають його складовими і являють собою окремих пізнавальний акт. Характерною ознакою прийому є частковість і здатність включатися в різні методи. У вивченні мови використовуються такі прийоми: різновиди граматичного розбору, порівняння, групування мовних явищ, заміна, поширення, перестановка мовних одиниць, моделювання структури речення, словосполучення та ін.

З метою успішної реалізації змісту професійної діяльності необхідно добирати ефективні методи, прийоми та форми організації навчального процесу студентів.

Ефективними методами навчання є інтерактивні методи, сутність яких зводиться до того, що навчальний процес повинен відбуватися за умов постійної, активної взаємодії всіх студентів. До них належать: співнавчання, взаємонавчання – колективне, групове навчання в співпраці; взаємодія тих, хто вчиться, між собою, з викладачем, з навчальною інформацією [2, с. 58].

На думку науковців, для ефективного використання інтерактивних методів навчання необхідно дотримуватися певних методичних вимог, зокрема:

- проводити вступні заняття для студентів з метою ознайомлення з аналогічними методами роботи, які різко змінюють усталений стиль навчання; на таких заняттях необхідно: по-перше, чітко й зрозуміло пояснити, що таке інтерактивне навчання, по-друге, довести до відома студентів та опрацювати з ними правила роботи в групах, укладені у зрозумілій формі, а на практиці ці правила можна розповсюдити і видати кожному студентові для індивідуального користування [6, с. 214];
- підтримувати доброзичливу атмосферу в колективі;
- постійно здійснювати контроль за процесом, досягненням поставлених цілей; у випадку невдачі потрібно переглянути стратегію і тактику роботи, шукати і виправляти недоліки;
- залучати до роботи всіх студентів групи, що сприятиме виробленню соціально важливих навичок роботи в колективі, взаємодії, дискусії, обговорення;
- використовувати оптимальну кількість методів, зокрема 1–2;
- поєднувати інтерактивні методи з іншими методами роботи – самостійним пошуком, традиційними методами;
- обов'язково враховувати під час інтерактивного навчання те, що студенти стають активними учасниками подій і власного розвитку; це забезпечує внутрішню мотивацію навчання, що сприяє його ефективності, зростає цікавість до процесу навчання;
- сприяти соціалізації особистості, усвідомленню себе як частини колективу, своєї ролі і потенціалу;
- формувати вміння приймати спільні рішення, вміння спілкуватися, доповідати; підвищувати рівень володіння головними мисленнєвими

операціями;

– зростання інтересу до навчальних занять, пізнавальної активності в процесі навчання; зміна самооцінки студентів; підвищення мотивації вивчення навчального предмета тощо.

Аналіз інтерактивних методів (Л. Вавілова [3], О. Голант [4], О. Голубкова [5] та ін.) показав, що, по-перше, немає повної класифікації інтерактивних методів навчання; по-друге, не простежується чіткого розмежування інтерактивних та активних методів навчання; по-третє, наявні класифікації інтерактивних методів навчання не розкривають весь процес формування професійної компетентності майбутнього вчителя-філолога.

Аналіз відповідної літератури та власні спостереження засвідчили, що в нашій державі застосування ІКТ ще не набуло систематичного характеру. Вітчизняні дослідники вказують на недостатнє використання ІКТ як у шкільній загальній, так і в професійній освіті, зокрема педагогічній, на недостатню кількість програмних засобів навчального призначення, лінгвістичних ресурсних баз, електронних посібників, програм дисперетчеризації навчального процесу для студентів-філологів, на переважно традиційний стиль викладання гуманітарних, зокрема філологічних, дисциплін у вищій школі, не розробленість змісту, форм та методів формування ІКТ-компетентності [7, с. 228].

У цілому методи формування професійної компетентності передбачають способи, спрямовані на розвиток знань і творчих умінь застосовувати ефективні стратегії і тактики в різних ситуаціях спілкування, серед яких можна виокремити: уміння викликати слухацький і читацький інтерес до сказаного студентом як мовцем; володіти вправністю мовного перекодування інформації, орієнтуватися в ситуації спілкування, встановлювати контакт зі співрозмовником, підтримувати розмову, культурно вести дискусію, комунікативно виправдано добирати вербальні і невербальні засоби мовленнєвого спілкування; уміння змінювати власні стратегії мовного впливу, комунікативну поведінку залежно від комунікативної ситуації та ін. Відповідні методи дають змогу реалізувати потребу студентів у спілкуванні, підвищують мотивацію до вивчення фахових дисциплін, збагачують соціально-комунікативний досвід, формують готовність до виконання різних комунікативних ролей у процесі активної життєдіяльності.

Варто відзначити, що методи формування професійної компетентності дозволяють формувати не лише особистісно-комунікативну, а й предметно-фахову компетентність. Успішність формування професійної компетентності зумовлюється тематикою текстів і ситуацій, що, у свою чергу, передбачає інтегрування лінгвістичних, когнітивно-інтерпретаційних та соціокультурних знань і вмінь у різних ситуаціях спілкування, активізує емоційно-смысловий пошук сенсу життя, розуміння внутрішнього світу іншої особистості, усвідомлення індивідуальних особливостей

співрозмовника завдяки створенню навчальних комунікативних ситуацій, у контексті процесів сприймання (прийому, перероблення словесної інформації), породження й передачі висловлювання.

Найефективнішим на заняттях з української мови вважається метод проблемного навчання, завдяки якому студенти не отримують знання в готовому вигляді, а здобувають їх у процесі систематичного вирішення навчальних завдань, у результаті самостійних розумових зусиль, мобілізації раніше набутих знань, а також порівняння й узагальнення.

Проблемні завдання сприяють активізації мислення студентів, що допомагає зняти психологічний бар'єр, сприяє загальному розвитку інтелектуальних здібностей майбутніх фахівців.

Щоб сформувати творче мислення студента, важливо сприяти становленню його як дослідника; варто навчити аналізувати, співставляти лінгводидактичні поняття з поняттями суміжних дисциплін (педагогіки, лінгвістики, психології, психолінгвістики тощо), визначати їх структуру й обсяг, самостійно формулювати визначення. Продуктивну мотивацію учіння студента, що зумовлюється проблемними ситуаціями, характеризують такі елементи мислення, як: нестандартність відповідей, оригінальність висновків, відчуття проблеми, швидкість та доцільність мовленнєвих дій, здатність виявляти нові аспекти об'єкта дослідження, генерувати нові гіпотези, ідеї; економічність і гнучкість мислення; уміння класифікувати, узагальнювати, синтезувати й трансформувати попередній досвід для одержання нових знань; критичність і самостійність думки, стійкість і глибина знань.

Формування особистісно-комунікативної компетентності здійснюється через удосконалення культури мовлення, що має організовуватися у три етапи: засвоєння студентами елементів мовної культури (формування вмінь правильного вживання конкретного мовного матеріалу, що сприяє засвоєнню необхідних знань, та прищеплення вмінь послідовно висловлювати свої думки); формування мовної майстерності (формування у студентів умінь і навичок вмілого використання вербальних і невербальних засобів відповідно до конкретної комунікативної ситуації, що передбачає самостійне творче застосування студентами мовних засобів, а у подальшому посилення вимогливості і контролю за їх роботою [13, с. 7–9]; виховання мовної свідомості (формування в студентів навичок аналізу якості та ефективності продукту мовленнєвої діяльності).

У процесі формування професійної компетентності в майбутніх учителів потрібно задіювати активний метод навчання в тренувальному режимі роботи (педагогічні та психологічні тренінги), який позитивно впливає на розкриття й вдосконалення особистісного потенціалу студентів, сприяє активізації рефлексування їхніх особистісних можливостей, розвиткові адекватної самооцінки, комунікативних вмінь, формуванню емоційної гнучкості майбутніх педагогів, їх професійної мобільності, тобто

підвищенню професійної компетентності в цілому. Під час тренінгів можна використовувати такі групи прийомів:

- «програвання» в уяві моделей поведінки, які виникають у свідомості студентів у процесі навчання залежно від рівня їх знань, умінь та психічних якостей;
- тренування в рефлексуванні протягом навчальної роботи;
- вправи на самооцінку і порівняння з оцінкою інших та аналіз причин «успішного» і «неуспішного» застосування рефлексивної інформації (накопичення досвіду);
- застосування правила: якщо розмірковування, роздумування, аналіз результатів не привели до задовільного рішення, необхідно уточнити свої цілі, враховуючи цілі інших учасників комунікації;
- усвідомлення, аналіз і контроль результатів рефлексії та спостереження проявів рефлексії в інших осіб і уявлення про їх результати.

Одним із продуктивних видів діяльності у процесі розвитку ключових компетентностей є виконання ситуативних вправ. В. Стативка визначає варіанти ситуативних завдань: 1) після колективного обговорення запропонованої комунікативної ситуації лідер групи презентує повну відповідь відповідно до заданих критеріїв, його відповідь оцінюється в балах; участь інших членів міні-групи оцінюється тільки вербально; 2) кожен член групи дає власний завершений варіант відповіді, всі відповіді оцінюються за відповідними критеріями; 3) кожен учасник гри формує колективну відповідь.

Перевіряються вміння:

- проявляти певний рівень знань теми вправи; дотримуватися теми вправи; спиратися на власний соціальний досвід;
- складати висловлювання відповідно до запропонованої мовленнєвої ситуації та мети висловлювання;
- знати і використовувати пропозиції для складання власного висловлювання з урахуванням формул мовленнєвого етикету;
- вміти аргументувати викладені тези, розуміти різні точки зору з цієї проблеми;
- дотримуватися правил спілкування та норм літературної мови.

Професійному засвоєнню студентами-філологами лінгводидактичної лексики сприяє проведення навчальних дискусій, диспутів що передбачають організацію викладачем тематично спрямованої суперечки. Надзвичайно важливо навчити студентів вільно, свідомо оперувати в дискусії науковими поняттями й термінами, узагальнювати матеріал, формулювати гіпотезу. Успіху дискусії в групі, вважає А. Алексюк, передують створення таких умов: усі учасники дискусії мають бути підготовлені до неї; кожний учасник повинен мати чіткі тези своєї позиції, точну постановку задач; дискусія має бути спрямована на вирішення проблеми, а не на «змагання» її учасників; протилежні точки зору не повинні нівелюватися –

саме наявність їх просуває дискусію вперед; при жвавій дискусії керівникові слід утримуватися від власного виступу [1, с. 474].

Підготовка до дискусії полягає в накопиченні необхідних знань з теми й виборі форми їх викладу. Цей вид роботи допомагає поповнити зміст наявних у студентів знань, сприяє їх систематизації й узагальненню. Наприклад, з метою усвідомлення студентами понять «тип уроку української мови», «класифікація лінгводидактичних методів та прийомів навчання української мови» можна запропонувати порівняти різні підходи до класифікації типів уроків, вправ у лінгводидактиці. Суперечка завжди викличе підвищену увагу студентів до проблеми, стимулюватиме вироблення власного бачення проблеми, бажання його висловити, що забезпечить творче й глибоке засвоєння навчального матеріалу, а отже, й професійної лінгводидактичної лексики.

У процесі дискусії «відбувається ділове спілкування, спрямоване на те, щоб переконати співрозмовника у правильності своєї позиції і схилити його до співпраці; відбувається діалог на професійному рівні, зіткнення різних думок і позицій, взаємна критика гіпотез і пропозицій, їх обґрунтування і зміцнення, що веде до формування нових знань та уявлень; це сприяє набуттю комунікативного досвіду вирішення професійних завдань» [8, с. 27].

На заняттях із практичного курсу української мови студенти виконують різні завдання, мета яких сформувати в них адекватну самооцінку. Одним із видів таких завдань може бути аналіз конкретних педагогічних ситуацій, що спонукає студентів зробити вибір, висловити власну думку.

У результаті аналізу педагогічних ситуацій майбутні вчителі оволодівають знаннями аналізу, прогнозування, проектування, процесом самопізнання й осмислення педагогічної діяльності, професійної компетентності, виявляють свої внутрішні ресурси, шукають шляхи подолання труднощів і протиріч, які виникають.

Ефективне формування професійної компетентності майбутніх вчителів-філологів забезпечується насамперед оновленням змісту професійно-орієнтованих навчальних дисциплін («Практикум з української мови» (1 семестр), «Методика навчання української мови» (5–7 семестри), «Стилістика української мови» (7-8 семестри), «Сучасна українська літературна мова» (1–8 семестри); упровадженням спецкурсу «Мовні розбори» (3 семестр)) та забезпеченням неперервності процесу формування професійної компетентності майбутніх учителів-філологів.

Формуванню професійної компетентності майбутніх учителів сприяє методика позанавчальної робота, яка має потужний потенціал для подолання недоліків репродуктивної підготовки майбутніх учителів-філологів та виховання особистості, здатної до творчого мислення.

Перспектива модернізації мовної освіти у ВНЗ відповідно до

компетентнісної парадигми є самореалізація предметних компетентностей, формування культури особистісного самовизначення студентів-філологів у процесі позааудиторної роботи.

Отже, стратегічним завданням професійної підготовки словесників має бути їхнє особистісно-професійне зростання та всебічна самореалізація, що уможлиблюється на основі виявлення літературознавчої компетентності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія : підручник / Анатолій Миколайович Алексюк. – К. : Либідь, 1998. – 560 с.
2. Бордовская Н. В. Педагогика : учебник для вузов / Н. В. Бордовская, А. А. Реан. – СПб. : Питер, 2001. – 304 с.
3. Вавилова Л. Н. Современные способы активизации обучения / Л. Н. Вавилова, Т. С. Панина. – 4-е изд., стер. – М. : Академия, 2008. – 176 с.
4. Голант Е. Я. О развитии самостоятельности и творческой активности учащихся в процессе обучения / Е. Я. Голант // Воспитание познавательной активности и самостоятельности учащихся. – Казань, 1969. – Ч. 1. – С. 36.
5. Голубкова О. А. Использование активных методов обучения в учебном процессе : учеб.-метод. пособ. / Ольга Александровна Голубкова, Игорь Федорович Кефели. – СПб. : БГТУ «Военмех», 1998. – 42 с.
6. Кларин М. В. Инновации в мировой педагогике / Кларин Михаил Владимирович – Рига : Эксперимент, 1995. – 176 с.
7. Короткова Ю. М. Розвиток мовної освіти в університетах Греції та Республіки Кіпр (історико-педагогічний аспект): монографія; за ред. А. В. Троцько/ Ю.М. Короткова. – Х.:ХНАДУ, 2016. – 348 с.
8. Курмашова Н. Дискусія і диспут як засоби формування професійних вмінь / Н. Курмашова // Вища школа. – 2007. – № 1. – С. 26–32.
9. Мацько Л. І. Культура української фахової мови: [навч. посіб.] / Л. І. Мацько, Л. В. Кравець. – К. : Академія, 2007. – 360 с.
10. Офіційне видання Міністерства освіти і науки України «Освіта України»/ 37 (1537) /25.09.2017р.
11. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів/ затверджена Наказом Міністерства освіти і науки України від 07.06.2017 - №804.
12. Сисоева С. О., Соколова І. В. Теорія і практика вищої освіти : навч. посібник/ С. О. Сисоева, І. В. Соколова. – 2016. – 338 с.
13. Федоренко В. Методичні рекомендації щодо вивчення української (рідної) мови у 2006-2007 н. р. / В. Федоренко, Л. Скуратівський // Дивослово. – 2006. – № 8. – С. 29–40.
14. Шарата Н. Г. Методичні рекомендації з української мови за професійним спрямуванням для студентів денної форми навчання (спеціальності 6.091900) / Н. Г. Шарата. – Миколаїв : МДАУ. – 2007 – 122 с.